

Н.І. Гавловська, д-р екон. наук, проф. (*ХНУ, Хмельницький*)
Є.М. Рудніченко, д-р екон. наук, проф. (*ХНУ, Хмельницький*)
М.М. Рудніченко, доц. (*ХНУ, Хмельницький*)

ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ЗАГАЛЬНУ СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Для забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств потрібними є конкретні дії з боку органів управління підприємством, тобто має бути чітко визначений дієвий елемент в системі управління підприємством, який буде за результатами оцінювання економічної безпеки підприємства, здійснювати заходи щодо її удосконалення. Таким дієвим елементом пропонується визначити механізм економічної безпеки підприємства.. Взагалі «механізм – це послідовність станів, процесів, що визначають будь-яку дію, явище» [1, с. 476]. У першу чергу нас цікавить механізм економічної безпеки підприємства, однак логічно виникає питання про загальну кількість механізмів, які здійснюють свій вплив на функціонування підприємства. У контексті дослідження, доцільно розглянути більш детально склад та функціональне призначення таких механізмів, ґрунтуючись на позиції поєднання захисного та гармонізаційного підходів до розуміння самої сутності економічної безпеки. З позиції розкриття проблематики дослідження, використання саме цих підходів є найбільш коректним, оскільки переважна більшість загроз формується у зовнішньому середовищі, а попередження та недопущення їх реальної реалізації відбувається саме за рахунок ефективно діючих механізмів у межах системи економічної безпеки підприємства (СЕБП). Стосовно гармонізаційного підходу, то його корисність, на нашу думку, полягає у зменшенні напруги та попередженні критичних проявів негативного впливу на СЕБП з боку середовища функціонування підприємства.

Ідея поєднання вищезазначених підходів не нова, так Рудніченко Є.М. [3, с.13] трактує економічну безпеку підприємства як стан захищеності життєво важливих інтересів суб'єкта господарювання, що досягається шляхом гармонізації взаємовідносин із суб'єктами зовнішнього впливу та оптимізації внутрішньосистемних процесів і дозволяє за рахунок адаптації функціонувати та розвиватися підприємству в умовах об'єктивно існуючих невизначеностей, загроз та ризиків.

Підкреслимо, що у визначенні чітко відслідковується поєднання вищезазначених підходів, однак внутрішньосистемні процеси

згадуються опосередковано, а механізми управління у межах системи економічної безпеки детально не досліджуються. Така ситуація прослідковується у багатьох визначеннях і підходах до трактування системи економічної безпеки підприємства. У межах кожної складової системи економічної безпеки підприємства діє відповідний механізм, який забезпечує процес управління відповідними складовими елементами згідно з поставленою метою та повинен забезпечувати ефективний захист і попередження потенційних негативних наслідків впливу середовища.

Слід підкреслити, що механізм економічної безпеки підприємства (МЕБП) не є тотожним певному структурному підрозділу, який буде опікуватися завданнями забезпечення економічної безпеки підприємства. МЕБП має дуальний характер [2] – з одного боку, в системі управління підприємством є елементом, який реалізує виконання завдань забезпечення економічної безпеки підприємства. З іншого боку, важливою умовою дієвого функціонування будь-якої абстрактної системи (а механізм за своїм змістом є системою) є її об'єктивізація.

Когнітивний характер МЕБП передбачає трансформаційний характер його діяльності – у своєму функціонуванні МЕБП трансформує інформацію про наявні та потенційні загрози і ризики у діяльності підприємства у конкретні управлінські заходи, дії та рішення для уникнення таких загроз. Разом з тим, МЕБП паралельно має й суто управлінський характер, оскільки такий механізм включає в себе конкретні, здійснювані в системі управління підприємством, дії щодо забезпечення економічної безпеки підприємства, конкретні здійснювані заходи моніторингу та вивчення загроз, аналізу зовнішнього та внутрішнього середовищ, конкретні управлінські інструменти для оцінювання економічної безпеки. Окремо як елемент управлінської складової механізму економічної безпеки підприємства слід виділити заходи для адаптації такого механізму до нових умов діяльності, нових загроз тощо.

Когнітивна та управлінська природа МЕБП доповнюють одна одну, й жодним чином не виключають одна іншу в процесі функціонування такого механізму. Заслуговує на увагу питання формалізації такого механізму та його імплементації в систему управління підприємством. Це потребує відповіді на три пов'язані, але незалежні завдання: яким має бути механізм економічної безпеки підприємства, яким чином можна імплементувати МЕБП в систему управління підприємством та яким чином має функціонувати такий механізм. Зв'язок цих завдань між собою подано на рис. 1.

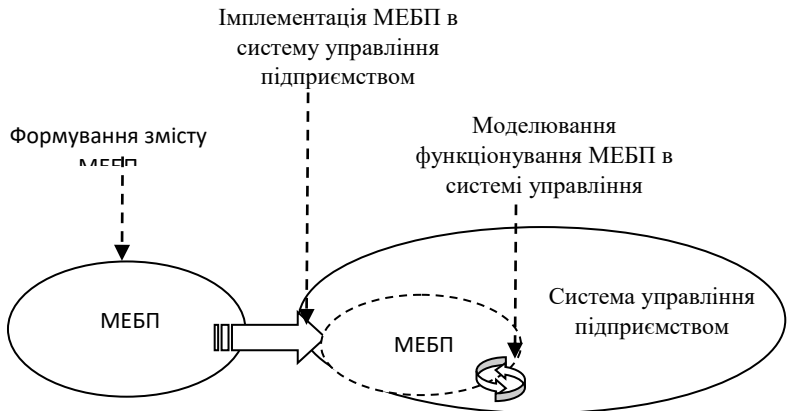

Рис. 1 – Зв'язок завдань формування МЕБП в системі управління підприємством

Запропоновані для кожного завдання інструменти подані в табл. 1.

Таблиця 1

Інструменти вирішення завдань формування МЕБП в системі управління підприємством

Завдання	Результат	Характер результату за часом	Інструмент(и)
Формування змісту МЕБП	Структурований в розрізі окремих узгоджених між собою елементів змісту МЕБП	Статичний	Фреймова модель
Імплементація МЕБП в систему управління підприємством	Успішне безконфліктне впровадження МЕБП як цілісного елемента в систему управління без погіршення її дієвості	Дискретний	Адаповані моделі управління змінами, АІТЛ-діаграми
Моделювання функціонування МЕБП в системі управління підприємством	Наочне зрозуміле представлення функціонування МЕБП з метою забезпечення його адекватності умовам діяльності підприємства	Динамічний неперервний	Біхевіористична модель

Адекватне представлення механізму економічної безпеки підприємства потребує використання спеціальних інструментів.

Передбачається, що для виконання окремих завдань можливим є використання існуючих інструментів, а для певних завдань необхідним є розроблення авторських інструментів на основі існуючих підходів та загальних інструментів моделювання.

Коментуючи зміст табл. 1, зазначимо таке. Завдання формування змісту МЕБП передбачає отримання такого результату як структурований в розрізі окремих узгоджених між собою елементів зміст МЕБП. Міра такої структурованості має бути різною, але достатньою для подальшого наповнення механізму конкретним змістом на конкретному підприємстві. За параметром часу такий результат є статичним, тобто принципово (з точки зору структури) механізм економічної безпеки підприємства формується один раз і після цього працює без істотних змін.

Завдання імплементації МЕБП в систему управління підприємством має на меті успішне безконфліктне впровадження МЕБП, після його формування, як цілісного елемента в систему управління без погіршення її дієвості. Характер такого завдання є дискретним, тобто передбачається один раз перехід від системи управління на підприємстві без МЕБП до системи управління із включенням МЕБП до її складу. Нарешті, після такої імплементації необхідним завданням є моделювання функціонування МЕБП в системі управління підприємством, метою якого є наочне та зрозуміле представлення функціонування МЕБП з метою забезпечення його адекватності умовам діяльності конкретного підприємства.

Список джерел інформації

1. Большой экономический словарь / под ред. Азраэляна. – М. : Институт новой экономики, 1999. – 597 с.
2. Гавловська Н. І. Економічна безпека зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств: оцінювання, моделювання, механізм забезпечення : монографія / Н. І. Гавловська. – Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2016. – 480 с.
3. Рудніченко Є. М. Оцінювання та моделювання впливу суб'єктів митного регулювання на систему економічної безпеки підприємства: монографія / Є. М. Рудніченко. – Луганськ: Промдрук, 2014. – 389 с.